

Περιεχόμενα

Πρόλογος	15
Εισαγωγή	19
1. Το πρόβλημα των μεταρρυθμίσεων	19
2. Ο μετασχηματισμός του ιστοριογραφικού παραδείγματος	21
3. Ηγεμονία και δίκτυα ισχύος: μεθοδολογικές αρχές	24
4. Ζητήματα ορολογίας	30
Συνομογραφίες	33

Α΄ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ (1830-1858)

1. Η διαμόρφωση των δικτύων: ομάδες συμφερόντων και ο ρόλος των λαϊκών στη διοικητική δομή του Οικουμενικού Πατριαρχείου (1830-1843)	37
2. Οι πρώτες μεταρρυθμιστικές προσπάθειες (1843-1848)	44
3. Τα δίκτυα των κληρικών: από την Κύζικο στη Μολδοβλαχία (1848-1853)	47
4. Η αντιπαράθεση των Γερόντων με τον πατριάρχη Άνθιμο ΣΤ΄ (1853-55)	52
4.1 Η κοινωνική διάσταση της αντιπαράθεσης: αστοί εναντίον συντεχνιών	52
4.2 Η οικονομική διάσταση της αντιπαράθεσης: από την Ήπειρο στη Μολδοβλαχία ...	55
4.3 Η πολιτική διάσταση της αντιπαράθεσης: ο πόλεμος των πρεσβειών	58
5. Η διαμόρφωση της ομάδας των τραπεζιτών: η σχέση του Ιωακείμ Β΄ και του Γεωργίου Ζαρίφη	62
6. Από την αποστολή Μεντσιώφ (1853) στο Χάτι Χουμαγιούν (1856): οι αρχές της ισοβιότητας και της μισθοδοσίας	67

Β΄ ΟΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΡΙΝΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ (1858-1860)

1. Η εκπροσώπηση κληρικών και λαϊκών στο Εθνικό Προσωρινό Συμβούλιο	77
1.1 Η εκπροσώπηση του κλήρου: ο ρόλος των επαρχιακών μητροπολιτών	78
1.2 Η εκπροσώπηση του λαϊκού στοιχείου: ο ρόλος των συντεχνιών	81
2. Η εκλογή Πατριάρχη	85
2.1 Η συζήτηση για τον τρόπο εκλογής Πατριάρχη: από το λαό στην Ιερά Σύνοδο	86
2.2 Η στάση της ελληνικής πρεσβείας: η παρέμβαση του εθνικού κέντρου	91

3. Το τέλος του Γεροντισμού	93
4. Από τη «μισθοδοσία» στην «επιχορήγηση»	96
5. Η μεταστροφή της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής και η αποπομπή των Γερόντων	99
6. Το νέο καθεστώς των επιχορηγήσεων	105
7. Πατριαρχική επιχορήγηση: από την Κωνσταντινούπολη στη Μολδοβλαχία	108

Γ΄ Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

1. Το Βουλγαρικό και οι νέες κατευθύνσεις της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής	113
2. Η επίσκεψη του Μεγάλου Δούκα Κωνσταντίνου	116
3. Ο ρόλος του πατριάρχη Αλεξανδρείας Καλλινίκου	119
4. Η συγκρότηση του Διαρκούς Εθνικού Μικτού Συμβουλίου	121
5. Ο διάλογος του Σ. Καραθεοδωρή με τους Ρώσους	123

Δ΄ Η ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΠΥΛΗΣ

1. Το ζήτημα της εξαίρεσης των υποψηφίων και ο βαθμός αυτονομίας του μιλλέτ	135
2. Η εκλογή του πατριάρχη Ιωακείμ Β΄ (1860)	144
3. Η θεμελίωση της αστικής ηγεμονίας και πατριαρχικός συγκεντρωτισμός	152

Ε΄ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ:

Η ΕΚΔΟΧΗ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΣΜΟΥ

Η πατριαρχία του Ιωακείμ Β΄ (1860-1863)

1. Η αντιπαράθεση του πατριάρχη Ιωακείμ Β΄ με τους Γέροντες	160
2. Τα αίτια της αντιπαράθεσης	165
3. Η αντιπαράθεση του πατριάρχη Ιωακείμ Β΄ με τους λαϊκούς	168
4. Από την Εθνοσυνέλευση στις «Εθνοσυνελεύσεις»: η ανασύνταξη της φατρίας Βογορίδη υπό τον Παύλο Μουσούρο	172
5. Ο διπλοψηφών πατριάρχης: ο Ιωακείμ εναντίον του Δ.Ε.Μ. Συμβουλίου	178
6. Η αντιπαράθεση για την εφαρμογή των αρχιερατικών επιχορηγήσεων	180
7. Το ζήτημα της πατριαρχικής επιχορήγησης και το Μοναστηριακό	185
8. Γενικοί Κανονισμοί ή Ιεροί Κανόνες: το πρόβλημα της εκλογής αρχιερέων	193
9. Η παρέμβαση Ζαρίφη: ο Πατριάρχης ως «εκτελεστής των αποφάσεων»	198
10. Η κορύφωση του πολιτικού ανταγωνισμού: «ημείς έκθεσιν δεν θέλομεν να ακούσωμεν»!	201
11. Πολιτικές συμμαχίες και τακτικές επιλογές: οι «καθολικοί» του Πατριαρχείου και οι συντηρητικοί του Παλατιού	206
12. Ριζοσπαστικός εθνοκεντρισμός και μεταρρυθμιστική κίνηση: τέκτονες εθνικιστές - τέκτονες ελληνοθωμανοί	213
13. Η ομάδα Ζαρίφη-Ζωγράφου ως «ενδιάμεσος»: από την πολιτική στην κοινωνική ηγεμονία	217
14. Η πτώση του πατριάρχη Ιωακείμ Β΄	219

ΣΤ΄ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ: Η «ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΙΚΗ» ΕΚΔΟΧΗ

Η πατριαρχία του Σωφρονίου Γ΄ (1863-1866)

1. Η εκλογή του πατριάρχη Σωφρονίου Γ΄ (1863)	229
2. Η εφαρμογή του Κανονισμού περί Αρχιερατικών Επιχορηγήσεων μέχρι και την πτώση του πατριάρχη Ιωακείμ Β΄	232
2.1 Οι μητροπόλεις των Γερόντων	233
2.2 Η κατανομή των αρχιερατικών επιχορηγήσεων: η περίπτωση της μητρόπολης Θεσσαλονίκης	236
2.3 Αρχιερατικές επιχορηγήσεις και φιλανθρωπικά - εκπαιδευτικά καταστήματα: οι περιπτώσεις των μητροπόλεων Πελαγονείας και Μυτιλήνης	237
2.4 Αρχιερατικές επιχορηγήσεις και εθνικοί ανταγωνισμοί	240
3. Η εφαρμογή του Κανονισμού περί Αρχιερατικών επιχορηγήσεων επί της πατριαρχίας του Σωφρονίου Γ΄ και η διευθέτηση του χρέους του Ταμείου του Κοινού	242
4. Η αρχιερατική επιχορήγηση: η διάκριση «φόρου» και «δώρου»	245
5. Η αναδιάταξη των πολιτικών συσχετισμών: η επαναφορά του αιτήματος της αναθεώρησης	252
6. Η συγκρότηση της επιτροπής για την αναθεώρηση των Γενικών Κανονισμών: ο Σωφρόνιος Γ΄ και η ομάδα κληρικών υπό τον Ιωακείμ Β΄	256
7. Η στάση των επιχειρηματικών κύκλων απέναντι στον Σωφρόνιο: η εμπέδωση της κοινωνικής ηγεμονίας	261
8. Η πολιτική απομόνωση του πατριάρχη Σωφρονίου: η οικογένεια Μουσούρου και η υπόθεση της Μεγάλης Λογοθετίας	263
9. Μοναστηριακό: το θέμα της αποζημίωσης και η «Γενική Εταιρεία του Οθωμανικού κράτους»	266
10. Η πτώση του πατριάρχη Σωφρονίου Γ΄	270

Ζ΄ Η ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΑΝΑΔΙΠΛΩΣΗ: Ο ΕΘΝΟΚΕΝΤΡΙΣΜΟΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ

Η πατριαρχία του Γρηγορίου ΣΤ΄ (1867-1871)

1. Η εκλογή του πατριάρχη Γρηγορίου ΣΤ΄ (1867): η αναθεώρηση υπό όρους	275
2. Το νέο μοντέλο πατριαρχικού συγκεντρωτισμού	280
3. Το εθνικό κέντρο και η αμφισβήτηση της ηγεμονίας των τραπεζιτών	288
4. Η διαδικασία αναθεώρησης	290
4.1 Η «Υποβολή» του Βερροιάς Σωφρονίου: ο φόβος της «ανεξίθρησκίας» και οικονομικός συγκεντρωτισμός	292
4.2 Η πρόταση του Χρηστάκη Ζωγράφου: η εκδοχή του πολιτικού συγκεντρωτισμού	296
5. Η Αναθεώρηση πριν από την Αναθεώρηση: τα δύο σχέδια για τη συγκρότηση της Ι. Συνόδου	297
6. Η έκθεση της Επιτροπής για την Αναθεώρηση των Γενικών Κανονισμών	303
7. Οι εξελίξεις στο Βουλγαρικό: ο επαναπροσδιορισμός της κληρικαλικής και της μεταρρυθμιστικής πτέρυγας	310

8. Η πτώση του Γρηγορίου και η άνοδος του Ανθίμου	316
---	-----

Η΄ Η ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΛΑΪΚΩΝ: ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΑΙΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΔΙΚΗ ΤΟΥ «ΕΘΝΟΦΥΛΕΤΙΣΜΟΥ»

1. Η πατριαρχεία του Ανθίμου ΣΤ΄ και η αντιπολίτευση των τραπεζίτων	325
2. Οι γενικές συνελεύσεις του 1872: η Πύλη εναντίον των λαϊκών	327
2.1 Η ομιλία του Αλεξάνδρου Καραθεοδωρή	333
2.2 Η απάντηση των κληρικαλικών	329
2.3 Η επέμβαση της Πύλης: αποκλεισμός του «λαϊκού» (Έλληνες) - αποδοχή του «εθνικού» (Βούλγαροι)	334
3. Το Σχίσμα του 1872 και το αίτημα για αναθεώρηση των Γ. Κανονισμών	339
4. Η «Επιτροπή του ρωμαϊκού έθνους» και η αλλαξοπατριαρχεία του 1873	344
5. Η επανεκλογή του Ισαακίμ Β΄ και η κυριαρχία της ομάδας των τραπεζίτων	349

Θ΄ ΕΝ ΕΙΔΕΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ

1. Μιλλέτ, Γένος, Έθνος: ο Ιανός του εθνικισμού και η Λερναία Ύδρα των μεταφράσεων	355
2. Το πρόβλημα του «οικουμενισμού» ως ζήτημα ηγεμονίας	360
3. Το πρόβλημα του «οικουμενισμού» και ο ορθόδοξος κλήρος: ο τρώσας και ιάσεται	367
4. Ο Πατριάρχης «Εθνάρχης»	370
5. Ο βαθμός αυτονομίας του μιλλέτ: τα φαντάσματα του Βογορίδη και του Ψυχάρη	372
6. Λαϊκοποίηση και εκκοσμίκευση	375
7. Ανακεφαλαίωση	377
Σημειώσεις	383

ΠΗΓΕΣ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πηγές	477
Α. Δημοσίευτες πηγές	477
Β. Εφημερίδες - Περιοδικά	478
Γ. Φυλλάδια - Δημοσιευμένες πηγές	479
Αρθρογραφία	483
Βιβλιογραφία	487
Ευρετήριο ονομάτων και όρων	497
Ευρετήριο τοπωνυμίων	509